

# Byråkrati bromsar miljardsatsning på miljölag

**När en ny fiskindustri växer fram genom odling på land står både miljardbelopp och tiotusentals jobb på spel. Men risken är att den svenska byråkratin sätter krokben för satsningar i landet.**

**Henning Eklund / TT**

Publicerad 2020-08-16

En liten bit bort från västkustidyllen med vita stugor på oändliga klippor ligger de på rad: Orkla, Marenor och Lerøy. Här, i Kungshamn i Sotenäs kommun, produceras allt från gravad lax till sill och Kalles kaviar. Totalt kommer 80 procent av den förädlade sjömaten i Sverige härifrån. Längre fraktades avfallet i form av fiskrens och liknande härifrån, vilket var både dyrt och ledde till stora utsläpp.

Men som devisen här lyder: avfall är bara en resurs som ännu inte har ett användningsområde.



I Sotenäs kommun produceras i dag 80 procent av all förädlad sjömat i Sverige.

Foto: Jonas Lindstedt/TT

Numera förs avfallet till tankar för att bli biogas, som sedan försörjer industrin med energi. Biogasanläggningen samt ett vattenreningsverk som också används av fiskeindustrin ägs av Rena hav, ett litet företag med högtflygande planer. Att göra avfall till energi och rena industrins vatten var bara steg ett – nu är målet ställt betydligt högre: Sveriges första laxodling.

Planen är att inom det nya företaget Smögenlax föda upp 1,5 miljoner laxar om året i bassänger på land. Med fiskrenset från den närliggande industrin finns planer på ett närproducerat foder, betydligt klimatsmartare än det laxfoder gjort på soja som dominerar hos den odlade laxen i Norge.



Joel Oresten och Claes Lundberg på Rena hav och Smögenlax har förberett stora områden för laxodling på land.

Foto: Jonas Lindstedt/TT

Företaget hade räknat med att kunna dra i gång bygget för två år sedan, men har stött på ett stort streck i räkningen: de nödvändiga miljötillstånden har dragit ut på tiden. Nu räknar Smögenlax med att få klartecken i oktober.

– Men vi har gissat fel så många gånger förut, säger styrelseordförande Joel Oresten.

Hans förhoppning är att bassängerna håller på att formos och gjutas om ett år, och att företaget 2025 producerar 6 000 ton lax om året. Men det hänger på att de får tillstånd för kväveutsläpp. Just nu är frågan i Mark- och miljööverdomstolen, dit fallet överklagats efter att Mark- och miljödomstolen nekat företaget tillstånd att släppa ut kväve i havet.

Öppen kassodling, som är det vanliga i dag, släpper ut runt 75 ton kväve för att producera 1 000 ton lax. Den landbaserade odlingen som nu finns släpper ut runt 30 till 35 ton. Smögenlax fick avslag för odlingar som skulle släppa ut två ton kväve per 1 000 ton producerad lax.

– De nivåer av utsläpp som vi pratar om nu finns ingenstans i världen. Sverige har chansen att bli världsledande, först och bäst på det här. Men vi tappar tid, säger verksamhetschef Claes Lundberg.



Vattenverket som renar vattnet från fiskeindustrin försenades med fem år, på grund av tillståndsprocessen.

Foto: Jonas Lindstedt/TT

Även biogasanläggningen och vattenreningsverket försenades med runt fem år, då byggnationen överklagades i alla instanser. Och samma sak är nu alltså på väg att hända nu – om de ens får sitt tillstånd att sätta i gång.

Att utveckla en svensk hållbar odling av både fisk och andra marina organismer, som alger, musslor och sjögurkor är en viktig fråga. Det menar Kristina Sundell, professor vid Göteborgs universitet och verksamhetsledare för Nationellt centrum för marin vattenbruksforskning.<sup>nono</sup>

– I dag importerar vi över 90 procent av all fisk vi äter i Sverige. Vi har tekniken och miljötanke för att bygga upp bra odlingssystem, i stället för att importera från andra länder där vi har mindre kontroll över hur väl man tar hänsyn till miljöaspekter, säger hon.

Problemet med miljötillstånden är enligt professorn att de är skrivna i en tid när det inte fanns någon annan fiskodling än i öppna kassar.

– Egentligen är det inte något fel på miljölagstiftningen, det är viktigt att vi har en stark sådan. Men utvecklingen har gått framåt väldigt snabbt, och eftersom det inte finns med i lagarna är det svårt för myndigheterna att väga in att de nya systemen påverkar omgivningen mycket, mycket mindre, säger Kristina Sundell.



Och det är inte bara Rena hav som kan få det svårt med reglerna.



Roy Høiås räknar med att den nya laxodlingen kommer generera tusentals jobb.

Foto: Björn Larsson Rosvall/TT

Mars 2020. Många Kungshamnsbor glömmet nog coronaviruset för en stund, när nyheten från det norska investeringsbolaget Lighthouse Finance kommer. 15-17 miljarder kronor ska investeras i bolaget Quality Salmon, som ska anlägga en toppmodern anläggning för laxodling på land i Kungshamn.

En 140 hektar stor odling ska producera 100 000 ton lax per år. För att ge lite perspektiv på det bedöms den svenska marknaden idag till runt 40 000 ton per år.

Så här långt har Vattenfall och Siemens presenterats som samarbetspartner, och snart ska det meddelas vilka som ska sköta själva laxodlingen.

Bolaget utlovar 2 000 arbetstillfällen, men kommunen räknar å andra sidan med att totalt mellan 12 000 och 15 000 arbetstillfällen kommer att skapas när verksamheten är i full gång, sett till alla jobb som kommer att skapas runt verksamheten. Roy Høiås, vd för Lighthouse Finance, uppger att det är satsningen på en cirkulär ekonomi som lockat bolaget till just Sotenäs.

– En av grunderna är att Sotenäs kommun har en strategi och en plan för en hållbar fiskindustri. Vi såg att det var möjligt att bygga den främsta akvakulturparken i världen idag, säger han.

Om alla tillstånd kommer på plats är planen att sätta spaden i marken nästa år, och ha de första fiskarna på plats 2023. Sedan ska anläggningen vara helt utbyggd 2026.

Det är stora planer. Men frågan är om den svenska lagstiftningen kommer att sätta stopp även för den här miljardsatsningen.

– Vi fick intrycket av att miljötillstånden kunde vara en utmaning i Sverige. Men vi har haft en dialog med de instanser som ska vara involverade, de får inte det här på bordet plötsligt. Vi har fått dedikerade människor i de här instanserna för att få en "fast lane" på många områden, säger Roy Høiås.

Oaktat om Lighthouse får klartecken eller inte har Sverige redan förlorat mycket på det nuvarande regelverket. Det menar bland andra Per Svensson, chef för näringslivsutveckling i Sotenäs kommun.

– Jag tror att vi har tappat många bra företag som skulle velat etablera sig i Sverige, men processerna tar för lång tid. När det väl kommit till domstol jobbas det inte igenom på en månad utan kan ta många år. Jag tror att det är ett större problem än vi själva inser, säger han.



Leif Andreasson och Per Svensson förespråkar det danska systemet för utsläpp i havet.  
Foto: Jonas Lindstedt/TT

Både Per Svensson och Rena hav förespråkar ett system som liknar det danska. Där skapas en pott för utsläpp under en viss tidsperiod, och företag får söka tillstånd inom ramen för den. Företagen med bäst miljöeffekt får tillstånden.

– Danskt ledarskap är mycket tydligare, där finns en helhet som saknas i Sverige, säger Claes Lundberg.

### **Fakta: Laxodling**

Mer än 90 procent av laxen i svenska butiker är odlad i norska fjordar, i så kallad öppen kassodling. Eftersom fisken vistas ute i havet sker utsläpp av näring, framför allt fosfor och

kväve, rakt ut i havet. Ett annat stort problem är parasiter, där framför allt laxlusen sprider sig snabbt och gör att många laxar dör innan de slaktas.

I Norge finns också hårda krav på bland annat djurhållning – där laxarna måste ha gott om utrymme för att simma – och minskad antibiotikaanvändning.

Ett alternativ till kassodling är att odla på land, så kallad RAS (Recirculating Aquaculture System). Vattnet som fiskarna lever i återanvänds och renas i olika steg vilket gör att utsläppen till havet blir betydligt mindre. Parasiter får det betydligt svårare att ta sig in i de slutna system som odlingarna på land är.

En viktig aspekt är att laxodling i kasse bara kan ske om vattenkvalitén är tillräckligt hög, exempelvis i de norska fjordarna men inte i Östersjön. Med RAS är det möjligt att odla fisk på betydligt fler platser i världen.

Källor: Naturskyddsföreningen, Svenskt Vattenbruk, Norges Sjömatråd.

Text: **Henning Eklund / TT**

Foto: **Jonas Lindstedt/TT**